

ŞEMSETTİN SAMİ

TAAŞŞUK - I TALAT VE FİTNAT

AÇIKLAMALI ORJİNAL METİN

ROMAN

♥ can
miras

ŞEMSETTİN SAMİ
TAAŞŞUK-I TALAT
VE FİTNAT

Can Miras

Taaşuk-ı Talat ve Fitnat, Şemsettin Sami

© 2020 Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: El-Cevaib Matbaası, 1289 (1873)

Can Yayınları'nda 1. basım: Ekim 2020, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Editör: Erkan Irmak

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Başak Nur Vanlıoğlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4693-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750746932

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ŞEMSETTİN SAMİ
TAAŞŞUK-I TALAT
VE FİTNAT

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan
Fatih Altuğ

ROMAN

♥can

Şemsettin Sami'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Taaşuk-ı Talat ve Fitnat (Günümüz Türkçesiyle), 2020

ŞEMSETTİN SAMİ, 1850'de, Yanya'nın Fraşer kasabasında doğdu. Fraşer ve Yanya'da başladığı eğitiminin ilk yıllarında Rumca, İtalyanca, Eski Yunanca ve Fransızca öğrenmeye başladı. Ayrıca özel derslerle Farsça ve Arapçada ilerledi. Dille kurduğu bu kapsamlı ilişki, 1871'de İstanbul'a geldikten sonraki çalışmalarına yön verdi. 1872'de, Türkçenin ilk romanlarından *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*'ı *Hadika* gazetesinde tefrika etti. Pek çok gazete ve dergide hem yayıncı hem de yazar olarak yer aldı. Bir yandan Fransızcadan oyun ve roman çevirileri yaparken bir yandan da *Besa yahut Ahde Vefa*, *Seydi Yahya*, *Gave* adlı tiyatro oyunlarını yazdı. *Kamus-ı Türki* ve *Kamus-ı Fransevi* adıyla hazırladığı sözlükler, uzun yıllar alanındaki en önemli kaynaklar arasında yer aldı. Hayatının son döneminde, dokuz yılda tamamladığı altı ciltlik ansiklopedisi *Kamusü'l-Alam*'sa onu Osmanlı geç döneminin en üretken ve tanınmış yazarlarından biri haline getirdi. 1900 sonrasında yoğunlaştığı çalışmalarıysa Orhun Abideleri, *Kutadgu Bilig*, Kıpçakça gibi Türkçenin kaynaklarına yönelmişti. 1904'te Erenköy'deki evinde hayatını kaybetmiştir.

Sunuş

1872-1873 yılları arasında *Hadika* gazetesinde tefrika edilen *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*, 1873'te kitap olarak basıldı. Bu çalışmada, aynı zamanda ilk Arapça romanın yazarı olan Faris eş-Şıdyak'ın sahibi olduğu El-Cevaib Matbaası'nda basılan bu baskı esas alındı. Arap harflerinden Latin harflerine çeviri yapılırken yalnızca harfler değil noktalama işaretleri de uyarlandı, para ve zamanla ilgili veriler de dipnotlarda günümüz değerleriyle verildi. Anlamı etkileyecek harf ya da ifade eksiklikleri olduğunda köşeli parantezlerle eklemelerde bulunuldu.

Metnin hazırlanmasındaki yardımlarından dolayı Seda İzmirli Karamanlı ve Hüsna Baka'ya teşekkür ederim.

Fatih Altuğ

Feth-i Kalam

Aksaray'da, ufacık bir oda. Tantanalı değil lakin pek temiz döşenmiş bir odada, yüzünde bir hüsn ü ânın harabeleri nümayan, elli-elli beş yaşında bir kadın minder üstüne oturup bir şey dikiyordu. Gözü dikişte, eli iğnede lakin zihni başka yerde olup bir şey düşünür ve düşündükçe mahzun ve mükedder olur gibi görünüyordu. Biçare ihtiyarlar geçmiş şeyleri hatırlarına getirdikçe mahzun olurlar. Çünkü ömürlerinde geçirmiş oldukları meseret günlerini andıkları vakitte o günlerin bir daha avdet etmeyeceğine teessüf ederler ve çekmiş oldukları kederleri yâd ettiklerinde gönüllerinin yaraları tazelenir. Bu kadının karşısında on sekiz-on dokuz yaşında yüzünde hâlâ tüy tüs yok, gayetle güzel gecelik esvabıyla giymiş bir nevcivan oturup başını eline dayatmış ve yastığın üzerinde bir kitap açmış, fakat gözlerini kitaba değil, karşısındaki duvara dikip derin derin düşünmeye varmış ve hayran hayran bakakalmıştı. Minderin karşısında, bir sandalye üzerinde, ne yaşta olduğunu fark edemem, lakin ihtiyarca görünür bir Arap karı oturup yüzünü iki eline ve dirseklerini dizlerine dayatmış ve bir büyük hayret ve taaccüple gözlerini kadından oğlana ve oğlan-

dan kadına gezdirirdi. Kadın Arap'ın bu türlü bakışını yan gözle gördüğü gibi başını kaldırıp Arap'ın yüzüne bakar, Arap'sa renk vermemek için gözlerini kapıya doğru çevirip tavana doğru kaldırmaya, velhasıl kadının ve oğlanın yüzüne bakmaya mecbur oldu. Kadın o vakit yüzünü civana çevirip öyle dalmış olduğunu gördüğü gibi, "Oğlum Talat, ne oldu sana bugün? Âdetin üzere okuduğun şeylerden bize de bir şey söylesen a! Baksan a! Dadı onun için bekliyor. Hem de dadı çok merak etti o hikâyenin sonunu dinlemeye. İşte bir saat var ki bir sana bakıyor ki başlayasın, bir bana bakıyor ki sana söyley[e]yim. Lakin kendisi söylemeye utanıyor," dedi.

Dadı sandalye üzere bir hareket ederek, "Ha ha büyük hanım eyi söyler. Ben şok ister o hakaye dinlamak, şok güzel hakaye. Amma bakar ki hanım dıkmağa dalmış, bey düşünmeye varmış, ben de sükût eder durur. Kuşluk işün hazır yemek var, ahşama yabacak ama vakıt var bende," diyerek sözü uzatır.

Talat Bey, Arap'ın manasız sözlerini dinlemeyip, "Ah anneciğim, bilmem ne oldum, bugün keyfim yok," dedi.

"Allah'a emanet oğlum nen var?"

"Bir baş ağrısı, bir sersemlik, bir..."

"Vah vah! Oğlum hastalık şakaya gelmez, kendini bir hekime göstermelisin."

"Aman büyük hanım, bu hekimlar! Baş ağrısı hekim iyi yapmaz, okutmalı ha... Baş eyi olmak ister. Baş ağrısı gaşmak ister. Okutmalı, ha ne ya hanım. Gaşan sene bana nasıl sıtma galdi! Uş ay sıtma! Hekım galur, gıder, hap verir hem ne hap! Zehir! Şok defa boğazıma kaldı. İlahi ya Rabbi! Ne şakdı ben o hap ile, hap adamı eyi eder mi? Hap sıtmaya ne yapar? Sonra Allah razı olsun bizim abla galdi, beni gordi, tanımadı, o kadar ben zayıf oldu. Benim boyun ip gıbı oldu. Abla aldı hapı attı pencereden. Beni aldı Kocamustafapaşa'ya goturdu. Orada bir harif var.

Ama onun nefesi menşur. Hep İstanbul ona gider. Ama sıtma, yalnız sıtma iyi eder o. Baş ağrısına başka şeye karışmaz. Beni okudu bağladı. İşte bağ hâlâ kolumda duruyor. Hiş o vakıttan beri ben sıtma gormadı.”

“A! Dadı o şeylere sen ben inanırız şimdiki gençler inanmaz. Boşuna yorulma.”

“A! Ana kım inanmaz! O her kımı okuduysa iyi etti. O kıtabla, hep kıtabla, kıtaptan okumuş ama nefesi var. Ha herkes okur ama nefes başka şey...”

Dadı nefese dair ne kadar söylese duymaz. Lakin ko söylesin! Saliha Hanım bu türlü itikada çok müptela olmadığından Arap’a yukarıdaki cevabı verdikten sonra ne o ve ne Talat Bey, dadının laklakıyatına kulak asıp birbiriyle söyleşmeye başladılar:

“Bugün kaleme¹ gitme oğlum. Ayşe Kadın’ı eczane-ye gönderelim. Bir hekim bulsun getirsin.”

“Aman valideciğim çok ehemmiyet verdiniz. Bir şeyim yok, kaleme gittiğim gibi açılırım. Ne hekime iktiza kalır ne bir şeye.”

Talat Bey, kalkıp giyinmeye gider, giyinirken yüz bin hülya zihnine gelir geçer.

Hasbıhal

Ayşe Kadın, Talat Bey’in gitmesiyle beraber Saliha Hanım’a yaklaşp, “İste hanım. Ben sana her gun soyler. Maşaallah... Allah emanet... Şocuğun yirmi yaşına vardı. Şimdi evlendirmeli. Eve galın gaturmalı. Allah hıfz eyleye şocuğu aldatıp da bir yere iş güvesi alular ise bız ne yapar? Bir avda iki ihtıyar kadın... Galın evin şenliğidir. Bu şocuğu evlendirelim,” dedi.

1. Resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer. (Y.N.)

“Yok yok dadı. Korkma, benim Talat’ı görmez misin ne kadar usludur. Beni ne kadar sever. Hiç o beni bırakıp içgüveyisi olur mu? Hiç sen ona merak etme. O benim bileceğim şeydir. Talat daha çocuk, o yaşında çocuğu evlendirmek hatadır.”

“Ah hanım... Bu İstanbul fena... Kızlar, hanımlar incecik birer yaşmakla çıkar gazar. Gözel şocuk gorur, aşınalık eder. Şocuk da ne kadar olsa şocuk aldanur da ben korkar hanım. Ben şok korkar. Bugun Talat Bey, şok düşünur. Hasta değil ha, ben sana söyler hasta değil. Ama başında sevda var. İşte ben bunu hanima söyler. Yine sen bilir. Ben boyle anlar.”

“A dadı, sen de söylediğini bilmezsin! Gaipten haber vermek istiyorsun. Oğlum öyle şeylere aldanmaz. Yok yok Talat’ım usludur. Ah çok hoşnudum oğlumdan. Allah başışlasın. Zamane gençleri gibi değil. Ah merhum pederi can çekişirken Talat’ı iki gözünden öpüp, bana, ‘İşte bu çocuğa beraber terbiye verecektik, lakin ne çare, bana kader müsaade etmedi. Bunun terbiyesi sana kaldı. Tekâsül etme!’ diyerek bir eli çocuğun yüzünde ve diğer eli benim elimde olduğu halde teslim-i can eyledi. Talatçığım o vakit altı yaşındaydı. Biçare pederi ne kadar severdi. Zavallı hasret gitti. Daima Cenabıhakk’a dua ederdi ki bu çocuğu terbiye edip okutmak için hiç olmazsa çocuk yirmi yaşına varıncaya dek bana ömür ihsan eyle. Ne çare kaderi öyleymiş. Nur içinde yatsın! Hele bin kere hamdolsun Talatçığım pederinin istediği üzere terbiye olundu. Ah dadı, Allah’a şükredelim, böyle çocuk İstanbul’da nadir bulunur yahut hiç bulunmaz. Sorsana bir defa komşuların çocukları böyle mi? Her gece evlerine gelirler mi?”

“Allah emanet... Allah başışlasın... Ben onu dimez. Ama bizim mamlakatta şocuk on beş-on altı yaşında evlenir. Hep böyle. Bu İstanbul’da otuz yaşında, kırk yaşında evlenilir. Talat Bey şimdi kaç yaşındadır?”

“İşte şimdi nisan çıksın, mayısın beşinde on dokuza basar.”

“Maşallah! Vakti geçmiş. Bizim mamlakatda ola idi dört sene avvel evlenir. A, hanım nasıl geçiyor zaman! Nasıl geçiyor zaman! Su gibi geçiyor zaman! Ben galdi ıki sene geçdi. Talat Bey doğdu.”

“Demek olur ki senin geldiğinden sekiz sene sonra ben dul kaldım.”

“Ya...”

“Talat’ın babasını iyi bilirsin öyleyse.”

“Nasıl bilmez? Rahmet canına, çok iyi adam idi. Ah melek gibi adam! Hişbir vakıt bana bir fena söz söylemedi. Kaş sene oldı şimdi hanım ben galdi?”

“İşte yirmi bir sene oluyor.”

“Yirmi bir sene! Ah Yarabbi! İhtiyar oldı gıtdi.”

“Kaç yaşında varsın acaba dadı?”

“Ne bilir ben hanım. Ben ufak kız idi. Mamlakatta ana var, baba var, karındaş, büyük kız karındaş... Ev tolu benim. Bir gun ben başka kızlar beraber seyre şıktı. Kasabadan uzak. Uş saat, dört saat uzak. Orada uş adam galdi. Ecderha gibi at binmiş. Uzun sungı elde. Bizi aldı ama aldattı bizi. Anaya gider, babaya gider didi. On gun, on beş gun gıttık. Mısır’a galduk. Ah Mısır! Büyük kasaba... Gozel... Başka kız Mısır’da sattı. Beni aldı. Gamiya kodu. Tunus’a gaturdu. Tunus da gozel kasaba. Ah... Tunus’ta beni satdı. Bir afandi aldı. Büyük afandi. Büyük saray var. İki yüz halayık Arap... Beyaz... Uşak... Kul şok... Atlar ne kadar... Ne kadar... Kırk sofraya... Elli sofraya kurulu her gun. Orada yirmi sene oturdu ben. Sonra azat oldu. Buraya galdi. Hanım aman?”

“Pekiyi. Yirmi sene Tunus’ta oturdu. Yirmi bir sene de burada. Oldu kırk bir. Seni esir tuttukları vakitte kaç yaşındaydın?”

“Ah hanım, ben ne bilecek? Ben kız idi. Ufacık bir kız... Ben mamlakati az hatırlar. Amma baba ana beni çok sever o vakit. Bana gerdanlık yapmış. Küpe yapmış. Bilezik yapmış. Hep gümüş... Beyaz... Şok zengin var bizim mamlakatta... Şok mal... Deve... Koyun... Ne kadar... Ne kadar... Ama bu koyun gibi değil. Büyük koyun bizde. Dört okka, beş okka süt bir koyun...”

“Demek olur ki tahminen on-on bir yaşında olacaktın.”

“Ha, ha, öyle on, dokuz, on bir ne bilir?”

“Öyle olduğu halde elli, elli iki yaşında olacaksın dadı. Lakin göstermiyorsun. Genç gibi görünüyorsun. Maşallah kuvvetin de var.”

“Şükür. Şükür. Ama ıhtıyar ben şimdi hanım... Elli yaşında! Ah ne yapalım. Allah iman bağışlasın. Mezara iman ile gitsün ya Rabbi. Ah bu dünya ruya gibi geçiyor. Ahiret baki. Biz dünyaya dalar. Nekir ve Münker’i¹ unudur. Ah ah ya Rabbi! Ne cevap virecek biz sana!”

Dadı hiçbir defa yaşını hesap etmemiş olmakla kendini genç bilirken elli-elli beş yaşında olduğunu anladığı gibi meyus olup kendi kendine, “Elli sene! Ah elli sene! Ne vakit geçdi!” diyerek içini çekmeye ve dualar okumaya ve hanım yine dikişe başladı.

Talat Bey kapıdan girip, “İşte ben gidiyorum anne,” diyerek annesinin elini öptü.

“Nasılsın oğlum? Baş ağrısı hafifleşti inşallah.”

“Demin gibi değil.”

“Oh. Hamdolsun.”

1. Ölümünden sonra insanları sorguya çekeceğine inanılan iki melek. (Y.N.)

Keyfiyet-i İzdivaç

Talat Bey çıkıp gittiği gibi dadı elli yaşını, mezarını, Nekir'i, hepsini unutup bu vecihle söze başladı.

“Gal hanım, bana bir karre gonul yap. Şu şocuğu evlendirelim. Bir galin eve gaturelim. Ah genç adam başka, Talat Bey, burada o güler, Talat Bey gider, o cehen-nem olur. Sen ihtiyar ben ihtiyar, ihtiyar gulmez ki... Ah ihtiyar ne gulsun! Bugun burada, yarın mezarda. Ah ben de ihtiyar! Elli yaşında adam ihtiyar değil mi? Onun işun ben görür başımda beyaz saç şok... A bugün baş taradım şok beyaz saç düştü!”

“Ay, ne yapalım dadı. Gelinler çarşıda satılmaz ki çıkıp bir gelin satın alalım. Her şeyin vakti, saati var.”

“A! Nişun? Hep âlem nasıl yapar. Biz de öyle yapar. Sen feraceyi al, ben de başörtüsü alır. Bugun bir mahalle, yarın bir mahalle gazer, gorur, kız bagandi, alır.”

“A! Dadı, şimdi beni kızdırtırsın. Yirmi bir sene var beraber yaşıyoruz, tabiatımı anlamadın mı? Hiçbir defa sormadın, merhum kocam beni öyle mi almıştır? Ben bir kızı bir kere görmekle ne tanıyacağım? Çehresini bile anlayamam. Sonra gelin yalnız güzel mi olmak lazım? Ben bir kız akıllı olmadıkça, afife olmadıkça tabiatı iyi olmadıkça, ben hiç onu kendime gelin yapar mıyım? Sonra benim beğendiğimi, senin beğendiğini oğlum beğenir mi, bakalım? Hep âlem nasıl yaparsa biz de öyle yapalım diyorsun. Lakin görmez misin ki halkın çoğu bugün evlenir, yarın kocası karısını yahut karısı kocasını bırakır. Bin türlü rezalet olur. Olacak a. Görmedik, bilmedik bir kız alırlar. Hiç sormaksızın bilmediği bir kocaya verirler. Acaba çocuk o kızla imtizaç edecek mi? Beğenecek mi? Sevecek mi? Kız da onu isteyecek mi? Babası, annesi buralarını hiç düşünmüyorlar.”

Aşk iştirler ama aşk denilen şeyin hemen hissettikleri hassa olduğunu bilmezler, işte tabiat bilcümüle nev-i beni-âdeme aşkı müsavat üzere taksim eyleyip hiç kimseyi mahrum bırakmamıştır. Akılsız, ilimsiz, hilmsiz, fazilet-siz, sabırsız, rahmsiz, hayâsız adam bulunur. Lakin aşksız adam bulunmaz.

1875'te yayımlanan *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*, Türk edebiyatının ilk romanlarından biri olmasının yanında, sonraki yüzyıllarda edebiyatımızın odağında olacak olan kimi temel meselelerin de ilk defa işlendiği önemli kaynaklardan biridir.

Şemsettin Sami'nin, Osmanlı toplumunda özellikle kadın-erkek ilişkilerinin kapalılığını ve bunun getirdiği sorunları işaret ettiği romanı, aynı zamanda o dönem İstanbul'unun sokak ve ev hayatına dair, Türk ailelerinin yaşamına dair de önemli veriler içeriyor.

Edebiyatımızın bu temel eserini, yazarının kaleminden çıktığı haliyle, orijinal metin olarak yayımlıyoruz.

#edebiyatımızınmirası #ilkromanlar #melodram #aşk #konak #mektup
#kılıkdeğiştirme #facia

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-4693-2

9 789750 746932